

GARAJSZKI ZOLTÁN¹

A védői titokjog korábbi, mint a gyanúsítás – A védői titok kezdete az EJEB ítéletei és az Alkotmánybíróság minimumstandardja alapján

„A tisztességes eljárás egyik alapvető jellemzője, hogy minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van ahhoz, hogy védő segítségével hatékonyan védekezhessen.² Az a szabály, hogy a gyanúsított számára biztosítani kell a jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférést, attól a pillanattól áll fenn, amikor az Egyezmény autonóm értelmében vett »bűncselekményre vonatkozó gyanú« merül fel ellene³. Ebben az összefüggésben a Bíróság leszögezi, hogy egy személy nem akkor szerzi meg a 6. cikk szerinti védelem alkalmazhatóságára való jogot, azaz a gyanúsított státust, amikor ezt a státust formálisan kijelölik számára, hanem akkor, amikor a hazai hatóságoknak valószínűsíthető okuk merül fel az adott személy bűncselekményben való részvételével kapcsolatban.⁴ [Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) által az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE vagy Egyezmény) 6. cikkének értelmezéséhez kiadott Útmutató⁵ 450. pontja.]

I. Bevezető: a védői titok legkorábbi szakaszának jelentősége

Az Európai Ügyvédek Napja (október 25.) alkalmából 2021-ben kiadott kézikönyv előszavában Margarete von Galen, a

¹ Ügyvéd, adószakértő, könyvvizsgáló, gazdasági büntetőjogi szakjogász hallgató.

² Salduz kontra Törökország [GC], 51. §; Ibrahim és mások kontra Egyesült Királyság [GC], 255. §; Simeonovi kontra Bulgária [GC], 112. §; Beuze kontra Belgium [GC], 123. §.

³ Simeonovi kontra Bulgária [GC], 110. §.

⁴ Truten kontra Ukrajna, 66. §; Knox kontra Olaszország, 152. §, továbbá például az Útmutatóban nem hivatkozott Brusco kontra Franciaország, 1466/07. sz. ügy, 47. §, 2010. október 14.

⁵ https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_criminal_eng.pdf (2022.08.31.).

CCBE elnöke arra hívta fel a figyelmet, hogy „Az ügyvédek üldözése gyakran kapcsolódik az ügyvédeknek ügyfeleikkel s az ő ügyeikkel való egyenlőségételével.”⁶ Ez az aggodalom megfelel az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) következetes gyakorlatának is. A Leotsakos v. Görögország 30958/13. sz. ügy⁷ 38. §-ában és az ott hivatkozott ítéletek szerint „A Bíróság többször megállapította, hogy a jogi szakma tagjainak üldözése és zaklatása az Egyezmény rendszerének lényegét sújtja.”⁸

Az ügyfél büntetőügyében az ügyvéd leggyakrabban részesként vagy bűnpártolóként kerülhet gyanúsításra. Sajnos a nyomozói mérlegelés tag teret kap, főképp a gazdasági büntetőügyekben az okiratszerkesztő, tanácsadó vagy az alapügyletben ügyvédként másképp köz-

reműködő jogi képviselő magatartásának minősítésében. A védőként tevékenykedő ügyvéd pedig hivatását teljesíti, amikor „a büntetőeljárás sikerét megghiúsítani törekszik” [Btk. 282. § (1) bek. b) pont]. A büntetőeljárás kapcsán a „siker” azonban egészen mást jelent a nyomozó hatóság és a terhelt oldaláról, törvényi fogalom meghatározás pedig nincs. A bűnpártolás törvényi tényállása nem mentesíti a jogszerű cselekményeket, ha az alkalmas lehet a büntetőeljárás sikerének megghiúsítására. A kommentárok sem korlátozzák a széles nyomozói mérlegelési szabadságot. A Kónya István által szerkesztett Btk. Kommentár⁹ a tényállás felderítésének akadályozását említi ilyen cselekményként. Az ügyészeknek készült, Belovics Ervin és Polt Péter által szerkesztett Btk. Kommentár¹⁰ példaként a „nem alakszerű kihallgatás körében tett nyilatkozat” szerepel, mely védő esetében is könnyen minősíthető elkövetési magatartásként. Ezért bonyolult ügyekben előfordul a hatósági szempontból „kekeckedőnek”, időhúzóknak tűnő, ügyféli oldalról alapos és agilis ügyvédek ügyből történő kiiktatására egy – mérlegelés alapján történő – bűnpártolói vagy részesi gyanúsítás. Megalapozatlan gyanúsítás miatt még tudtommal soha nem marasztaltak el nyomozót és ügyészt sem panasz téves elutasítása miatt, bármilyen tragi-

⁶ <http://ugyvedforum.hu/cikkek/2021/10/nincs-igazsagszolgalattas-fuggetlen-ugyvedek-nelkul-europai-ugyvedek-napja-oktober-25-a-cbce-hatarozott-hangot-utott-meg-a-jogallamisag-erdekeben-is>.

⁷ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-186449>.

⁸ Elçi és társai v. Törökország, 23145/93 és 25091/94 sz. ügyek, 669. §, Xavier Da Silveira v. Franciaország, no. 43757/05, 41. §. De később, ugyanezt mondta ki többek között Kruglov és társai v. Oroszország (11264/04) sz. ítélet (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200719>) 125. §-a is.

⁹ MÉSZÁR RÓZA in: *Magyar Büntetőjogi I–IV. – új Btk. – Kommentár a gyakorlat számára*, szerkesztő: dr. Kónya István, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2023.

¹⁰ BELOVICS ERVIN in: *A Büntető Törvénykönyv kommentárja (ügyészeknek, szerk.: Belovics Ervin, Polt Péter)*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021.

kus ennek hatása az ügyvédre és bármennyire is nehezíti meg az ügyfél védekezését.

Ha pedig az ügyfél ügyében az ügyvéd – mint részes vagy mint bűnpártoló – megalapozottan gyanúsítható személynek minősül, akkor az – egyébként tanúvallomás megtagadására jogosult – ügyvéd [Be. 173. §, Üttv. 12. § (3) bek.] ügyvédi titkai [e. 310. § (2)–(3) bek.] lefoglalhatóak a Be. 310. § (4) bek. d) pontja¹¹ alapján. Ezzel a nyomozó hatóság újabb bizonyítékokat nyerhet az alapügyben és végleg kizárja az ügyvéd későbbi védői eljárásának lehetőségét is [Be. 43. § (1) bek. h) pont]. Akkor is így van ez, ha a gyanúsítás elleni panasznak az ügyészség helyt ad vagy nem emel vádat. A nyomozási érdekek tehát időnként olyan helyzeteket eredményez, melyről a CCBE elnöke beszélt és melyet az Emberi Jogok Európai Bírósága határozottan elítélt.

A hatóságok ezért eddig a legszűkebben értelmezték a védői státus és a védői titok kezdő időpontját, az Alaptörvény XVIII. cikk (3) bekezdésének¹² említését is mellőzve. A Be. 3. § (1) bekezdése¹³ és 45. § (1) bekezdése¹⁴ alapján azt képviselték, hogy a védői meghatalmazás csak akkor érvényes, ha 2020. december 31. előtt kelt meghatalmazás esetén az ügyfél már gyanúsított volt a meghatalmazás pillanatában,¹⁵ 2021. január 1-je után kelt meghatalmazás esetén pedig legalább bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy. Ugyanakkor Ibolya Tibor, a legfőbb ügyész bűnügyi helyettese, a XVI. Magyar Jogászegylet Bűntetőjogi szekcióján, 2023. június 16-án úgy nyilatkozott, hogy „A védői titok ott kezdődik, amikor az ügyfél elmeget tanácsot kérni egy ügyvédtől bűntetőügyben. Ha még nincs büntetőeljárás, akkor is.” Bárányi János pontosító kérdésére, hogy ez most akkor ügyvédi titok vagy védői titok, azt válaszolta, hogy védői titok. E nyilatkozat tehát gyökeres fordulatot jelent az ügyészség álláspontjában, mely alapjogi megközelítést mutat.

A védői titok elhatárolása az „egyszerű” ügyvédi titoktól tehát azért bír különös jelentőséggel, mert a védői titkot hordozó iratok közül az ügyféllel folytatott kommunikáció adatai és a védői feljegyzések az ügyvéd gyanúsítása esetén sem foglalható [Be. 310. § (1) bek.],¹⁶ és akkor sem, ha nem a védő – hanem például az ügyfél, annak hozzátartozója vagy a védői team más tagjának – birtokában van a kutatás időpontjában. Itt kell megjegyezni, hogy több védői titok (például a védelemben közreműködő ügyvédek közötti kommunikáció adatai) indokolhatatlanul kiestek az abszolút foglalási immunitási

körből. Fontos különbség továbbá, hogy a védői titok megőrzése alól nem adható érvényesen felmentés, például amikor az ügyészség a tettes ügyféllel megállapodást, egyezséget köt.

II. Kiindulópont: az alaptörvény, a charta, az EJEE és az EJEB ítéletei

1. Az Alkotmánybíróság által nyújtott alapjogvédelmi szint nem lehet alacsonyabb, mint az EJEB joggyakorlata szerinti – a minimumstandard elv

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésének első mondata szerint „A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez.” E rendelkezés lényegi tartalma egyezik az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény (EJEE)¹⁷ 6. cikk 3. c) pontjának, a tisztességes eljáráshoz való jog részeként megfogalmazott alapjoggal, mely szerint „Minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van – legalább – arra, hogy [...] személyesen, vagy az általa választott védő segítségével védekezhessenek...”. Szintén fennáll a tartalmi egyezés az Alapjogi Charta¹⁸ 47. és 48. cikk (2) bekezdés rendelkezésével, melyek szerint: „Mindenkinek biztosítani kell a lehetőséget tanácsadás, védelem és képviselő igénybeviteléhez” és „Minden gyanúsított személy számára biztosítani kell a védelemhez való jogának tiszteletben tartását”.

Az Alkotmánybíróság először a 61/2011. (VII. 13.) AB határozatban deklarálta, hogy amikor az alkotmányos alapjogok lényegi tartalma egyezik a nemzetközi egyezményekben védett joggal, akkor annak tartalmát az Emberi Jogok Európai Bírósága döntéseinek megfelelően, azt minimum jogvédelmi szintként kell értelmezni. Ezt az elvet az Alkotmánybíróság tucatnyi újabb döntésével erősítette meg.¹⁹

Ezt az elvet neveztem korábban²⁰ „egyenértékűség elvének”. Czine Ágnes idejű publikációjában²¹ ezt „minimumstandard

¹⁷ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény.

¹⁸ Az Európai Unió Alapjogi Chartája (Charta).

¹⁹ 166/2011 (XII. 20.) AB határozat, a 32/2012. (VII. 4.) AB határozat [41] pontja; a 43/2012. (XII. 20.) AB határozat [67] pontja, a 4/2013. (II. 21.) AB határozat [19] pontja, a 7/2013. (III. 1.) AB határozat [30] pontja, a 8/2013. (III. 1.) AB határozat [48] pontja; a 22/2013. (VII. 19.) AB határozat [16] pontja, a 25/2013. (VII. 19.) AB határozat [27] pontja, a 33/2013. (XI. 22.) AB határozat [24] pontja, a 36/2013. (XII. 5.) AB határozat [26] és [28] pontja, a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat [33] pontja, a 30/2015. (X. 15.) AB határozat [35] pontja, a 15/2016. (IX. 21.) AB határozat [42] pontja, a 2/2017. (II. 10.) AB határozat [65] pontja, a 3313/2017. (XI. 30.) AB határozat [34] pont, a 3003/2019. (I. 7.) AB határozat [38] pont.

²⁰ GARAJSZKI ZOLTÁN: Mikortól védő az ügyvéd?, *Magyar Jog*, 2022. 7–8. 422–430. o. <http://real.mtak.hu/170676/1/GarajszkiZoltanMikortolvedoazugyved-MagyarJog2022.7-8422-430o.pdf> és <https://jogaszvilag.hu/szakma/mikortolvedo-az-ugyved/>, valamint lefoglalhatóak-e a korai védői titkok? (Gyanúsítás előtti védői titkok alkotmányos értelmezése az EJEB ítéletei alapján), *Ügyvédek Lapja*, LXII. évfolyam 5. szám, 2023. szeptember–október, 20–23. o.

²¹ CZINE ÁGNES: A strasbourgi emberi jogi bíróság esetjogának megjelenése a magyar Alkotmánybíróság határozataiban, *Magyar Jog*, 2023/7–8., 409–415. o.

¹¹ Be. 310. § (4) bek. A (2) és (3) bekezdésben meghatározott esetben a lefoglalást el lehet rendelni, ha [...] d) a tanúvallomás megtagadására jogosult személy az üggyel kapcsolatban megalapozottan gyanúsítható tetteséggel, részességgel, bűnpártolással vagy pénzmosással.

¹² Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bek. A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez.

¹³ Be. 3. § (1) bek. A terheltnek a büntetőeljárás minden szakaszában joga van a hatékony védelemhez.

¹⁴ Be. 45. § (1) bek. 2020.12.31-ig hatályos szabály: „A védelem ellátására meghatalmazást a terhelt, a terhelt törvényes képviselője vagy nagykorú hozzátartozója, külföldi állampolgár terhelt esetén hazája konzuli tisztviselője is adhat.” 2021.01.01-jétől hatályos szabály: „A védelem ellátására meghatalmazást a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy, a terhelt, ezek törvényes képviselője vagy nagykorú hozzátartozója, külföldi állampolgár esetén hazája konzuli tisztviselője is adhat.”

¹⁵ Megjegyzem, hogy ez az álláspont a 2021-ig hatályos Be. 386. §-a alapján sem volt tartható.

¹⁶ Be. 310. § (1) bek. Nem lehet lefoglalni a) a terhelt, a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy és a védő közötti közlést vagy küldeményt, illetve b) a védőnek az ügyre vonatkozó feljegyzését.

elv” megnevezéssel jelölte. Az egyenértékűség elve eredeti jelentése szerint azt fejezi ki, hogy az uniós jog (nemzetközi szerződés alapján fennálló jog) érvényesítésére vonatkozó tagállami eljárási szabályok nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint a hasonló jellegű belső esetekre vonatkozó normák.²² Ezért a fogalom alkotmányjogi értelemben is alkalmazható a nemzetközi szerződéssel biztosított és az Alaptörvény szerinti alapjogok védelmi szintjeinek viszonya kapcsán. Ugyanakkor szerencsésebb azonos elnevezéssel jelölni a fogalmat a jogirodalomban, ezért a jövőben magam is a „minimumstandard elv” megjelölést alkalmazom.

Az Alkotmánybíróság gyakorlatában a minimumstandard elve, azaz az EJEB döntései irányadó jellegének elismerése általánossá vált. A 4/2013. (II. 21.) AB határozat [19] pontja ismerte el teljeskörűen az EJEB ítéleteit az EJEE jelentéstartalmának közvetítőjeként: „Az Emberi Jogok Európai Egyezményében (a továbbiakban: Egyezmény) biztosított jogok jelentés-tartalma ugyanis az EJEB egyedi ügyekben hozott döntéseiben testesül meg, amely elősegíti az emberi jogok értelmezésének egységesen érvényesülő felfogását.” A 36/2013. (XII. 5.) AB határozat [28] pontjában az azonos tartalmú nemzetközi jogi rendelkezések kapcsán azt rögzíti, hogy az Alkotmánybíróságnak tartózkodnia kell az adott jogszabályi rendelkezés olyan értelmezésétől, amelynek elkerülhetetlen következménye a vállalt nemzetközi jogi kötelezettség megsértése és Magyarország sorozatos elmarasztalása az EJEB előtt. A 15/2016. (IX. 21.) AB határozat [42] pontja kifejezetten az EJEB esetjoga által meghatározott alapjogvédelem szintjét tekinti standardnak. Eszerint a minimumstandard elve úgy került pontosításra, hogy „Az Alkotmánybíróság több határozatában kifejtette, hogy a hazai alapjogvédelem minimumszintje nem lehet alacsonyabb, mint az EJEB esetjoga által az adott alapjog vonatkozásában biztosított jogvédelem szintje.” A 3157/2018. (V. 16.) AB határozat [21] pontjában rögzítette, hogy az Alkotmánybíróság „az Egyezmény adott rendelkezései tartalmának értelmezéséhez és tisztázásához [...] az Egyezmény hiteles (autoritativ) értelmezésének jogával az Egyezményben a részes államok által felruházott Bíróság joggyakorlatát veszi alapul”.

Tehát Alkotmánybíróság kiforrott gyakorlatából (jól megalapozott esetjogából) az következik, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésének minimum jogvédelmi szintjét az EJEB eseti döntései alapján kell meghatározni akként, hogy Magyarország jogosult annál kiterjedtebb védelmi szintet is megállapítani, de azt csorbító jogszabályi rendelkezés vagy egyedi hatósági aktus alaptörvény-ellenes, tehát érvénytelen. Azt a bíróságoknak, hatóságoknak is konkrét jogsértésként kell (kellene) minősíteni.

A minimumstandard elv alkotmánybírói gyakorlata követi az EJEB által is kitűzött célt, mely szerint ítéletei az ügyön túlmutatóan is iránymutatók legyenek. Az EJEB a Jeronovičs v. Lettország (44898/10) ügyben²³ hozott ítélet 109. §-ában az adott eljárásban nem részes államok irányában is kifejtette, hogy ítéletei nemcsak az egyedi ügyre alkalmazandóak, hanem a közös alapértékek tartalmát is megvilágítják, ezzel emelve az emberi jogok védelmének általános szintjét a részes

államokban is.²⁴ Tehát az EJEB-ítéletek egyedi ügyben kötelezők, míg a hasonló ügyekben iránymutató értelmezésként, az alapjog tartalmának minimumstandardjaként kell figyelembe venni ezek indokolását.²⁵

2. Az EJEE 6. cikke közvetlenül alkalmazandó előírás, melynek tartalma az EJEB döntéseinek megfelelően értelmezendő

A minimumstandard-követelmény nemcsak az AB határozatokból, hanem az EJEE elsődleges közösségi jogi jellegéből következő közvetlen hatálya alapján is megállapítható. Eszerint az EJEE és a Charta rendelkezései – Magyarország Alaptörvényében történő kodifikáció nélkül, vagy eltérő szövegezéssel történő implementáció esetén is – közvetlenül hatályosuló normák, azzal ütköző belső szabályozás esetén elsőbbséget élveznek.

Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ)²⁶ 6. cikk (1) bekezdése szerint a „Charta ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések”, ezért a Charta az Európai Unió elsődleges jogának megfelelő kötőerővel bír.²⁷ Az Európai Unió Bírósága (EUB) a Costa kontra Enel²⁸ ügyben hozott, 1964. július 15-i ítéletben alakította ki az elsőbbség elvét, melyet azóta következetesen véd. Ebben az ítéletében a Bíróság kimondta, hogy az európai intézmények által alkotott jog beépül a tagállamok jogrendszerébe, amelyek kötelesek azt tiszteletben tartani. „Az európai jog tehát elsőbbséget élvez a nemzeti jogok felett. Így amennyiben egy nemzeti szabály valamely európai rendelkezéssel ellentétes lenne, úgy a tagállamok az európai rendelkezést kötelesek alkalmazni.”²⁹

A Charta 53. cikk (3) bekezdése alapján a Chartában megfogalmazott jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni azokéval, amelyek az 1993. évi XXXI. tv. alapján is a belső jog részét képező EJEE-ben szerepelnek. Ez a rendelkezés nem akadályozza azt, hogy az EJEE kiterjedtebb védelmet nyújtson. Az EUSZ³⁰ 6. cikk (3) bekezdése szerint pedig „Az alapvető jogok, ahogyan azokat az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény biztosítja, továbbá ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból következnek, az uniós jogrend részét képezik, mint annak általános elvei.”

A Charta és az EJEE azonos szabályozási tartalmának elvét, valamint az EJEB ítéleteinek irányadó jellegét az Európai Unió Bírósága (EUB) is többször deklarálta. Például az EUB Nagy-

²⁴ Lásd még: Rantsev kontra Ciprus és Oroszország, 25965/04. sz. ügy, 197. §.

²⁵ A konklúzió egyező CZINE ÁGNES: A strasbourgi emberi jogi bíróság esetjogának megjelenése a magyar Alkotmánybíróság határozataiban, *Magyar Jog*, 2023/7–8., 415. o. tanulmányában írottakkal.

²⁶ Az Európai Unióról szóló szerződés és az európai unió működéséről szóló szerződés (2016/C 202/01) (EUSZ).

²⁷ A közvetlen hatályt az EJEB például a Stefano Melloni v. Ministerio Fiscal, C-399/11 (2013.02.13.) sz. ítélet 48. pontjában is hivatkozta.

²⁸ <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=484C9B0AAD383030AF3F66BD6CB89D5F?text=&docid=87399&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=24575588>.

²⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114548>.

³⁰ Az Európai Unióról szóló szerződés és az európai unió működéséről szóló szerződés (2016/C 202/01) (EUSZ).

²² MUZSALYI RÓBERT: Az egyenértékűség elve az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában, *Európai Jog*, 2018/4., 2. o.

²³ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-165032>.

tanácsának 2021. február 2-i, C-481/19. sz. („Consob”) ügyben hozott ítélete 37. pontjában megerősítette, hogy a Charta 47. cikkének (2) bekezdése megfelel az EJEE 6. cikk (1) bekezdésének, a Charta 48. cikke pedig „azonos” az EJEE 6. cikkének (2) és (3) bekezdésével. Az EUB Nagytanácsa, a Magyarországról kezdeményezett C-564/19. sz. ügyben³¹ hozott 2021. november 23-i ítéletének 101. pontjában pedig megállapította, hogy a Charta 48. cikkére vonatkozó értelmezés legalább az EJEE 6. cikkének EJEB által értelmezett védelmi szintet biztosít.

Az egyenértékű szabályozási tartalom miatt tehát a védelemhez való jog Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdése első mondatában megfogalmazott minimális jogvédelmi szintet az EJEE 6. cikk 3. § c) pontját és a Charta 48. cikk (2) bekezdését értelmező EJEB ítélkezési gyakorlatnak megfelelő tartalommal kell biztosítani.

III.

A „gyanúsított” státus fogalma az ejeb autonóm értelmezése szerint

1. Az EJEB autonóm értelmezése a „gyanúsított” és a „vád” fogalmára

Az EJEB a „gyanúsított” státus kezdő időpontját materiális megközelítéssel határozta meg több ítéletében, például a Truten v. Ukrajna (18041/08) ítélet 66. §-ában, a Brusco v. Franciaország (1466/07) ítélet 47. §-ában, a Dvorski v. Croatia [GC] (25703/11) ítéletben. Ezen ítéletek alapján az EJEE 6. cikkéhez kiadott Útmutató³² 450. pontja a védelemhez való joggal összefüggésben a bevezetőben írt értelmezést adta. Ennek legfontosabb eleme, hogy a védővel való védekezés joga nem az eljárásjogi értelemben vett gyanúsított pozíció bekövetkeztétől, azaz a gyanúsítás hivatalos közlésétől, hanem a materiális (az EJEB szóhasználatában: érdemi) gyanúsított pozíciótól illeti meg a személyt. Azaz, attól az időponttól, „amikor a hazai hatóságoknak valószínűsíthető okuk merül fel az adott személy bűncselekményben való részvételével kapcsolatban”. Ez az értelmezés megközelítésében is különbözik a hatályos Be. 38. § (3) bekezdésében és 386. § (1) bekezdésében alkalmazott fogalomtól, annál jóval bővebb esetkört ölel fel.

A magyar Be. 385. §-a szerinti, a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó gyanú hivatalos közlése (a gyanúsítás) az EJEB Útmutató 17. pontja szerint maga a „vád”:

„17. A »vád« fogalmának az Egyezményben sajátos értelmezése van. A Bíróság a 6. cikk szerinti »vádat« inkább »érdemi«, mint »formális« módon értelmezi (Deweer kontra Belgium, 44. §). A vádat úgy lehet meghatározni, mint »az illetékes hatóság által az egyénnek adott hivatalos értesítést arról, hogy feltételezhetően bűncselekményt követett el« amely meghatározás megfelel annak a vizsgálatnak is, hogy »a [gyanúsított] helyzetét lényegesen be-

folyásolták-e« (ibid., 42. és 46. §; Eckle kontra Németország, 73. §, valamint Ibrahim és mások kontra Egyesült Királyság [GC], 249. §; Simeonovi kontra Bulgária [GC], 110. §).” A 17. pontban említett Deweer kontra Belgium³³ ügyben (41–47. §§) az ügyész által küldött, büntetőeljárás elkerülése érdekében, pénzösszeg befizetését kérő (egyezségi ajánlat tartalmú) levél is „büntetőjogi vád” fennállásának minősült.

Az EJEB autonóm értelmezése szerinti „vád” a magyar terminológia szerint a gyanúsításhoz hasonló, de annál bővebb esetkört felölelő fogalom. Egy hatósági értesítés arról, hogy az illető feltételezhetően bűncselekményt követett el, mely közlés a helyzetét lényegesen befolyásolja. Az értesítés következtében eljárásjogi értelemben is „gyanúsított” lesz az adott személy.

Az EJEB értelmezése szerinti eljárásjogi gyanúsított (vádolt) pozíciót eredményező „hivatalos értesítés” vagy „más módon történő tudomásra hozatal” bármely hatóságtól származhat, nem csak a nyomozó hatóságtól (pl. adóhatóság, ügyészség, mentelmi eljárást folytató szerv). A tájékoztatás lehet közvetett is. Egy olyan hivatalos forrásból származó információról van szó, melyből alappal vonható le az a következtetés, hogy az illető ellen folyamatban van büntetőeljárás, mely helyzetét jelentősen befolyásolja.

A „hivatalos értesítés” lehet egy nyílt nyomozati cselekmény. Például egy kutatás, melynek során tanúként nem hallgatják ki a kutatott személyt, vagy az adott személy ügyvezetése alatt álló céget érintő zár alá vétel, más hatóság (pl. adóhatóság) határozatában írt egyértelmű utalás folyamatban lévő büntetőeljárásra, esetleg egy egyértelműen büntetőjogi tényállásba illeszkedő hatósági tényállítás. Gyakorta előfordul az is, hogy tanúk idézésében, adatkérésekben, más hatósági határozatokban már egyértelműen megjelölik, ki ellen folyik a nyomozás, de az aktusok tartalma alapján is egyértelművé válhat ez a személy, melyről a tanú vagy az egyéb érdekelt tájékoztatást adhat az illetőnek. Ez is közvetett hivatalos értesítésnek tekinthető. Közvetett tájékoztatásként értékelhető egy hivatalos forrásra hivatkozó sajtóhír, vagy a kutatott ingatlan tulajdonosának tájékoztatása a határozat tartalmáról.

Példaként említhetjük azt az esetet, amikor a mentelmi jogát épp elvesztő, sajtóhírek szerint gyanúsítás előtt álló, de még nem idézett képviselő, ügyvédje kíséretében, önként megjelent a nyomozó hatóság előtt.³⁴ Ez esetben a képviselőt elkísérő ügyvéd védői minőségben van jelen. Pedig a képviselő számára csak a sajtóhírek és a mentelmi jog felfüggesztése iránti kérelem volt ismert. A Be. 38. § (3) bekezdése szerint tehát még csak bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személynek sem minősült.

A védelemhez való jog azonban nem a gyanú hivatalos közléshez (a vádhoz), hanem az Útmutató 450. pontja szerinti „érdemi”, azaz materiális gyanúsított helyzethez igazodik, amihez elegendő a gyanú felmerülése a hatóságokban.³⁵ Álláspontom szerint ennek feltétele, hogy a büntetőeljárás folyamatban legyen (akár előkészítő eljárás – Be. 339. §). Más szer-

³³ <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57469>.

³⁴ <https://24.hu/belfold/2021/12/14/volner-pal-kozponti-nyomozo-fogyaszseg-mentelmi-jog/>.

³⁵ Ebben a vonatkozásában korábbi álláspontomat (<http://real.mtak.hu/170676/1/GarajszkiZoltanMikortolvedoazugyved-MagyarJog2022.7-8422-431o.pdf>), másodközlés: <https://jogaszvilag.hu/szakma/mikortolvedo-az-ugyved/>) módosítom.

³¹ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=249861&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2393226> (ECLI:EU:C:2021:949).

³² https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_criminal_eng.pdf (2022.08.31.).

zők azonban fenntartják azt a lehetőséget is, hogy a hazai hatóságoknak már a büntetőeljárás megindulása előtt felmerülhet „valószínűsíthető okuk az adott személy bűncselekményben való részvételével kapcsolatban”.

Kadlót Erzsébet álláspontja szerint a védői titokhoz való jog akkor is megilleti a magánszemélyt, ha telefonján (bizonyíthatóan) lehallgatásra került sor.³⁶ Kifejti a következőket: „Miután a Be. sem a materiális gyanú kategóriáját követi, teljesen egyértelmű, hogy ha vele szemben előzetes eljárás már leplezett eszközt alkalmaznak, annak oka van, így tehát már ekkor jogosult a védelemre. Ekként az a kommunikáció, melyet a bűncselekményről folytat az ügyvéddel, se nem hallgatható, se nem felhasználható.” Megjegyzendő, hogy nemzetbiztonsági célú lehallgatások esetén büntetőeljárás folyamatban léte nem feltétel. Fenyvesi Csaba a „büntetőeljárás alá vont” státus kezdő időpontjaként a feljelentést említi.³⁷

Tehát az EJEE autonóm értelmezése szerinti „gyanúsított” kategória tágabb, sokszor időben korábban bekövetkező állapot, mint a hatályos Be. 38. § (3) bekezdése [2020.12.30-ig hatályos Be. 386. § (1) bekezdése] szerinti „bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy” fogalma. Inkább a Be. 343. § (1) bekezdés a) pontja szerinti státussal – „aki a bűncselekmény elkövetőjeként szóba jöhet” – azonosítható. E személyt illeti meg a védelemhez és a védői titokhoz való jog. Az EJEB értelmezése szerinti „vád” pedig a Be. szerinti gyanúsításhoz hasonló, de annál tágabb esetkörrel felölöl, bűncselekmény gyanújára vonatkozó hivatalos közlés.

2. Az EJEB autonóm „gyanúsított” („vádolt”) fogalmának megjelenése az ártatlanság vélelméről szóló irányelvben

A védői titok egyik forrásjoga az önvádra kötelezés tilalma, mely az ártatlanság vélelmét védő jog. Ennek kapcsán hivatkozom a büntetőeljárás során az ártatlanság vélelméről szóló, 2016/343 EU irányelv³⁸ (12), (25) és (48) preambulumbekzdésére is. Az ártatlanság vélelmének részeként, az irányelvben rögzített alapjogokat (így az önvádra kötelezés tilalmát) a jogszabály a gyanúsítás közlését megelőző időszakra is irányadónak tekinti, az EJEB által értelmezett módon. A (12) preambulumbekzdés szerint „az irányelvet attól a pillanattól kezdve kell alkalmazni, hogy valamely személyt bűncselekmény vagy feltételezett bűncselekmény elkövetésével gyanúsítanak vagy vádolnak, tehát már az előtt is, hogy valamely tagállam illetékes hatóságai – hivatalos értesítés útján vagy más módon – az érintett személy tudomására hozták azt, hogy ő gyanúsított vagy vádolt...” A (48) preambulumbekzdés pedig rögzíti a minimumstandard elvét. Kimondja, hogy „a tagállamok által nyújtott védelem szintje sosem csökkenhet a Charta vagy az EJEE által biztosított, a Bíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága által értelmezett standardok alá”.

³⁶ KADLÓT ERZSÉBET: Adalékok a leplezett eszközök használatához – Védelemhez való jog a vízszint alatt, *Ügyvédek lapja*, LX. évfolyam 6. szám, 2021. november–december, 32. o.

³⁷ FENYVESI CSABA: *A védőügyvéd (A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról)*, Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 2002., 13., <https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/17621>.

³⁸ A Be. 878. § 31. pontja szerint e fenti irányelvnek való megfelelést is szolgálja.

A 2016/343 irányelv kapcsán lehetőség van előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésére is (Be. 490. §). A Be. 878. § 31. pontja szerint ugyanis a Be. a fenti irányelvnek való megfelelést is szolgálja. Ebből pedig következik, hogy e kérdésben a Be. uniós jog végrehajtását is szolgáló jogszabály, mely az alapjogvédelem tekintetében megalapozza az EUB hatáskörét is.

IV. A védelemhez való jog és a védői titok jog büntetőeljárás szabályozása

1. A Be. 3. § (1) bekezdésének eltérő megfogalmazásának kritikája

Mint láttuk az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében a „büntetőeljárás alá vont személy” fogalom – a fentebb kifejtett módon – megfelel az EJEE 6. cikkéhez kiadott EJEB Útmutató 450. pontjában ismertetett joggyakorlattal kialakított „érdemi” értelemben vett „gyanúsított” fogalomnak. Eszerint a védelemhez való jog akkor nyílik meg, „amikor a hazai hatóságoknak valószínűsíthető okuk merül fel az adott személy bűncselekményben való részvételével kapcsolatban”. A fentebb kifejtettek szerint ez az állapot megelőzheti a Be. 38. §-a szerinti „bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható” státust, és feltétlenül megelőzi a Be. szerinti gyanúsított státust, mely a terhelti minőség első szakasza.

Ehhez képest a Be. 3. § (1) bekezdésében két kifejezést érintően is másképp került meghatározásra a védelemre jogosult személyek köre: „A terheltnek a büntetőeljárás minden szakaszában joga van a hatékony védelemhez”.

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (Jat.) 3. § harmadik mondata szerint: „A jogszabályban nem ismételtető meg az Alaptörvény vagy olyan jogszabály rendelkezése, amellyel a jogszabály az Alaptörvény alapján nem lehet ellentétes.” Egyértelmű tehát, hogy nem az Alaptörvény rendelkezésének megismétlésére került sor a Be. 3. § (1) bekezdésében, melyet a miniszteri indoklás is alátámaszt. Eszerint „a kizárólag a büntetőeljárásra vonatkozó, a kodifikációval kitűzött „eszmenyi” büntetőeljárás lényegét megragadó alapelvek [...] alapvető rendelkezések közt történő megfogalmazás[a] is szükségszerűen részletesebb és érdemi, a büntetőeljárás-specifikus tartalommal tölti ki az alkotmányos követelményeket.”

Mivel a büntetőeljárásban – megismétlés nélkül is – közvetlenül érvényesül az alkotmányos alapelv, ebből következően a „büntetőeljárás alá vont személy” nem lehet egyenlő a „terhelttel”. A Be. rendelkezését továbbá semmiképp sem lehet az alkotmányos jog szűkítéseként értelmezni, hiszen az alkotmányos jog tartalmának minimumszintje nem korlátozható.³⁹ Ez a fentiek szerint alaptörvény-ellenes normatartalmat jelentene. A Be. Nagykomentár⁴⁰ a Be. 3. §-ához fűzött kommentár

³⁹ Lásd például a 61/2011. (VII. 13.) AB határozatot és az 4/2013. (II. 21.) AB határozat [19] pontját.

⁴⁰ *Büntetőeljárás jog I–II. – új Be. – Kommentár a gyakorlat számára, frissítve*: 2021. január 1., HVG-ORAC, 2021, harmadik kiadás, szerkesztő: Belegi József.

nyitó mondatai is alapjogi megközelítést tartalmaznak: „I. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdése szerint »a büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez«. A védelemhez való jog tehát alkotmányos jog és a tisztességes eljáráshoz való jog egyik eleme, amelynek érvényesülését az Emberi Jogok Európai Bírósága is következetesen megköveteli.” Tehát az alapjog korlátozására a Be. sem törekszik.

Ezért vizsgálni kell a két megfogalmazás eltérését. Az Alaptörvény „büntetőeljárás alá vont személyt” említi, míg a Be. 3. § (1) bekezdése egy szűkebb időszakot, a *terhelti* státust. Bizonyosan nem értelmezhető egyezőnek a két fogalom. Fenyvesi Csaba A védőügyvéd c. művében⁴¹ úgy fogalmaz, hogy „A terhelt valóban eljárás alá vont, de nem minden eljárás alá vont terhelt. Van a terheltet megelőző státusz is, ilyen a feljelentett személy, és ilyen körbe tartozik az eljárás alá vont, de még terheltté nem nyilvánított alany.”

Nemcsak a fentebb ismertetett EJEB-gyakorlatból és a jogirodalmi álláspontokból következik a terhelti pozíciót megelőző védelemhez való jog, hanem a Be. 386. §-ából is, mely kifejezetten a gyanúsítást megelőző védelemhez való jogról szól. Ugyanakkor a Be. 3. § (1) bekezdése tartalmazza a „hatékony” jelzőt, mely egyértelműen arra vonatkozik, hogy a Be. szerinti eljárási jogok (főképp az iratmegismerési, indítványozási, észrevételezési és jogorvoslati jog) csak a gyanúsítás után gyakorolhatóak.

A Jat. 2. § (1) bekezdése szerint „A jogszabálynak a címzetek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie.” Álláspontom szerint a Be. 3. § (1) bekezdésének szabálya nem felel meg maradéktalanul e követelménynek, mert – mint a gyakorlatban eddig ez tapasztalható volt – értelmezhető akként is, hogy csak a terheltet illeti meg a védelemhez való jog.

Álláspontom szerint a Be. feladata a büntetőeljárás rendjének szabályozása, ennek kapcsán a büntetőeljárás személyeit a büntetőeljárásban megillető jogok és kötelezettségek megfogalmazása. A büntetőeljárás alanyává válást megelőzően érvényesülő védelemhez való jogra a Be. 386. § (2) bekezdésének szabálya⁴² tekint ki, mely biztosítja azt, hogy a gyanúsítást és a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható státust megelőzően is érvényesülhessen a védelemhez és a védői titokhoz való alapjog. A titokjog tartalma azonban ebben az időszakban csak az ügyféllel folytatott kommunikációra és a védő feljegyzéseire (esetleg bizonyítékszerző eljárásaira) terjed ki, hiszen sem az ügyfél, sem az ügyvéd (védő) még nem alanya a büntetőeljárásnak. Ez az értelmezés – némi megszorítással – megfeleltethető az Alaptörvény, a Charta és az EJEB szerinti védelemhez való jog tartalmának is.

Ugyanakkor Czine Ágnes örömmel nyugtázza,⁴³ hogy – a miniszteri indokolás ellenére – az Alaptörvény szövege több helyen megismétlésre került a Be.-ben: „1.2. A jogalkotói szándék a miniszteri indokolás tanúsága szerint az volt, hogy az új

eljárási törvény és az Alaptörvény rendelkezései összhangban álljanak, egymással harmonizáljanak, kerüljék a felesleges duplikációt. Én mégis örülök, hogy a jogalkotó eltért az indokolásban foglaltaktól, és az alapvető rendelkezések között többször szó szerint megidézi az Alaptörvény szövegét.” Álláspontom szerint az Alaptörvény eltérő megfogalmazású megismétlése, különösen az elemzett Be. 3. § (1) bekezdésének szövege kapcsán, nem kellően egyértelmű rendelkezésnek tűnik. Az eltérő megfogalmazás más tartalmat jelöl, mely alapjogi megközelítésű jogértelmezést igényel.

Egyet kell azonban érteni Czine Ágnes azon véleményével, mely szerint az Alaptörvényvel egyező hatósági jogértelmezés kötelező:⁴⁴ „az Alaptörvény érvényre juttatása nemcsak a bíróságok, hanem a büntetőeljárásban eljáró minden hatóság kötelessége”. A gyakorlat azonban egyelőre még a bevezetőben írtak szerint alakul, mely remélhetőleg Ibolya Tibor tiszteletet parancsoló, alapjogi megközelítésű jogértelmezése nyomán felülvizsgálatra kerülhet.

2. Jogirodalmi álláspontok a gyanúsítást megelőzően érvényesülő védelemhez való jog köréből

A gyanúsítást megelőző védői titokjogot vizsgáló publikációk száma csekély. E szerzők a jelen elemzéshez hasonló következtetésre jutottak a védői státus kezdő időpontjával kapcsolatban.

Fenyvesi Csaba bő 20 éve megjelent „A védőügyvéd – A védő büntetőeljárási szerepéről és jogállásáról” című írásában⁴⁵ nem oldja fel az akkor hatályos Be.⁴⁶ és az Alkotmány⁴⁷ megfogalmazása közötti ellentétet értelmezéssel, hanem olyan álláspontra helyezkedik, mely szerint az Alkotmány és a Be. szabálya közötti ellentét valóságos, melynek feloldása kodifikációs feladatot jelent:

„Félreértésre ad azonban alapot »a büntetőeljárás alá vont személy« megjelölés, mivel a kereten belüli büntetőeljárási törvény »terhelt«-et ismer. Ebbe az alkotmányi szélesebb körbe beletartozhat a még terheltté nem nyilvánított eljárás alá vont is, például a feljelentett, de még gyanúsítottként ki nem hallgatott személy. A [...] büntetőeljárási törvényt kell az alkotmányhoz igazítani, [...] mivel tartalma szerint is »a büntetőeljárás alá vontat« aki ellen folyik a büntető eljárás kell, hogy megillessen a védelem joga.”

Fenyvesi ugyanebben a művében⁴⁸ gyakorlati, nyomozástaktikai oldalról is megindokolta, hogy a feljelentett személyt olyannak kell tekinteni, akit megillet a védelem joga, ezért védőügyvéd segítségére jogosult. Ezzel az EJEB ítéleteiben megjelenő jogvédelmi megközelítést már előre jelezte: „[...] gyakorta teljesen egyértelmű, hogy ki ellen folyik az eljárás, milyen kétirányú (in rem-in personam) alapos gyanú alapján, csak még nem közölték az érintettel. Ám a tanúkihallgatások, szakértők kirendelése, véleményük beszerzése folyik, kényszerintézké-

⁴¹ FENYVESI CSABA: *A védőügyvéd. (A védő büntetőeljárási szerepéről és jogállásáról)* Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 2002., <https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/17621> 159. o.

⁴² Be. 386. § (2) bek. A védő a gyanúsítás közléséig arra jogosult, hogy az általa védett személlyel a kapcsolatot felvegye és vele ellenőrzés nélkül tanácskozzon.

⁴³ CZINE ÁGNES: *Az emberi jogok és az új büntetőeljárási törvény, Jogtudományi Közlemény*, 2018/10., 434. o.

⁴⁴ CZINE ÁGNES: i. m.

⁴⁵ FENYVESI CSABA: *A védőügyvéd. (A védő büntetőeljárási szerepéről és jogállásáról)* Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 2002., <https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/17621> 13. o.

⁴⁶ 1998. évi XIX. törvény 5. § (1) bek.

⁴⁷ 1949. évi XX. törvény (Alkotmány) 57. § (3) bek.

⁴⁸ FENYVESI i. m. 158–159. o.

déseket (házkutatást, lefoglalást stb.) alkalmaznak. Ezeket a cselekményeken és a felvett jegyzőkönyveken a nyomozó hatóságok már név szerint megjelölik az eljárás alá vont személyt, velük kapcsolatban folytatnak nyomozási cselekményeket. Nem vitásan krimináltechnikai okból is halaszthatják és halasztják a gyanúsítás közlését, gyűjtik a bizonyítékokat, holott már – általában – kezdettől fogva megvan a kétirányú alapos gyanú. Ez tudatosan a védelem csorbítására, korlátozására is irányulhat.” Sajnos a 20 évvel ezelőtti joggyakorlat ma is tapasztalható. Ezért változatlanul ajánlható Fenyvesi álláspontjának megszívlelése.

Bérczes Viktor bő 10 évvel ezelőtti PhD-értekezésében⁴⁹ szintén azt az álláspontot képviselte, mint amit az EJEB, de annak meghivatkozása még itt sem jelent meg:

„Onnantól kezdve ugyanis, hogy valakivel szemben effektíve nyomozati cselekményt foganatosítanak, élveznie kell a jogállami büntetőeljárás által biztosított garanciák nyújtotta védelmet, mindazon alapelveknek érvényesülniük kell vele szemben, amelyek a mindenkori Be.-ben rögzítésre kerülnek. Így a terheltté nyilvánítástól függetlenül minden eljárás alá vontnak joga kell legyen ahhoz, hogy védőt hatalmazzon meg, vagy arra, hogy a részére a hatóság védőt rendeljen ki.”

Az újabb publikációk közül megemlítendő Kadlót Erzsébet: Adalékok a leplezett eszközök alkalmazásához – Védelemhez való jog a vízszint alatt c. tanulmánya⁵⁰. Itt a szerző az EJEB Simeonovi v. Bulgária [GC] (12/05/2017) és a Truten v. Ukraine (23/06/2016) ítéletek alapján megállapítja, hogy „A védői státusz akkor keletkezik, amikor a gyanúsított megszerzi a védő igénybevitelére való jogot, és ezzel bekerül az egyezmény 6. cikkének hatálya alá. Ez pedig nem akkor van, amikor formálisan közlik vele a gyanúsítást (nem gyanúsítottként való »kijelölésekor«), hanem jóval előbb. A jóval előbb az a pillanat, amikor a hatóságoknak oka merül fel a személy bűncselekményben való részvételét illetően.”

Bánáti János, a MÜK korábbi elnöke 2022-ben a védekezés előkészítése oldaláról közelíti a védelemhez való jog megnyílásának korai időpontját:⁵¹ „A tisztességes eljárás alkotmányos alapjából következően a gyanúsítás hiányára hivatkozva tehát nem vonható kétségbe a védelemhez való jog, hiszen gyakorta teljesen egyértelmű, hogy ki ellen és milyen gyanú alapján folyik az eljárás, az még csupán nem került közlésre az érintettel [...] ez a módszer tudatosan a védelem csorbítására, korlátozására is irányulhat. [...] A védelemhez való jog nem a gyanúsítás formális közlésétől, hanem az egyszerű gyanú felmerülésétől, azaz a nyomozás teljes ideje alatt fennáll. [...] Ha az adatok egy már folyamatban lévő nyomozással hozhatók összefüggésbe, és egy későbbi gyanúsított jogállás alappal feltehető, úgy e szerint az érintettet megilleti az a jog, hogy a védekezés előkészítése érdekében ügyvéddel tanácskozzon. Az ezen tanácskozás során átadott ismeret már védői titoknak minősül.”

A fentebb idézett szerzők a jelenlegi Be. szabályozásnál szigorúbb álláspontot képviselnek, melyet csak a Be. 386. § (2) bekezdésében írt jogok kiszélesítésével lehetne elérni.

3. A Be. 45. § (1) bekezdésének kiterjesztő értelmezése

A Be. 45. § (1) bekezdésének 2020. december 31-ig hatályos szabálya szerint „A védelem ellátására meghatalmazást a terhelt, a terhelt törvényes képviselője vagy nagykorú hozzátartozója, külföldi állampolgár terhelt esetén hazája konzuli tisztviselője is adhat.” 2021. január 1-jétől a védői meghatalmazásra jogosultak köre kiegészült a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személlyel.

A Be. 45. § (1) bekezdése nem teljes körű felsorolását adja a meghatalmazásra jogosult személyeknek. Ez egyértelműen következik a szabály 2020. december 31-ig hatályos szövege és a Be. 386. § (2) bekezdés rendelkezése összevetéséből. A Be. 386. § (2) bekezdése szerint ugyanis „A védő a gyanúsítás közléséig arra jogosult, hogy az általa védett személlyel a kapcsolatot felvegye és vele ellenőrzés nélkül tanácskozzon.” Tehát már gyanúsítás közlése előtt (amikor még nincs terhelt) is védőt említ a Be., és ellenőrzés nélküli kommunikációt biztosít, ami a védői titokjog elismerését jelenti. Tehát a Be. 45. § (1) bekezdése csak kiterjesztő szabályként értelmezhető, melyet az „is” szócska jelez.

A fentebb ismertetett EJEB-gyakorlat és az Alaptörvény szerint a védelemhez való jog a megalapozottan gyanúsítható státus elnyerését megelőzően is fennállhat. A védelemhez való jog pedig magában foglalja a védő meghatalmazására való jogot is, melyből következik a védői titkokhoz való jogosultság is. A büntetőeljárásban való védői fellépés feltétele, hogy a meghatalmazó bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható vagy terhelt legyen és a meghatalmazás benyújtásra kerüljön a nyomozó hatósághoz. De védői titokjog korábban is ébredhet.

Tehát a büntetőeljárásban való fellépéshez és az ott írt védői jogosultságok teljességéhez – azaz a hatékony védelemhez – a Be.-ben írt feltételek (terhelti státus és a meghatalmazás benyújtása) szükségesek. Eddig az időpontig a védőt csak a Be. 386. § (2) bekezdése szerinti, ellenőrzés nélküli tanácskozás joga (azaz a védői titokjog, és természetesen a tanúzási akadály, valamint a foglalási tilalom) illeti meg. A Be. a büntetőeljárás kívüli, titokmegőrzési jogokkal kapcsolatban szabályokat nem tartalmaz, de azt nem is tagadja. Rögzíti, hogy a gyanúsítást megelőzően (meg nem határozott időponttól) is fennállhatnak védői titkok [Be. 386. § (2) bek.]. E szabály nem a Be. 368. § (1) bekezdésében írt szabályozási koncepciót követi, mely a megalapozottan gyanúsítható státus időszakára fogalmaz meg jogokat az eljárás alá vont személy részére, hanem pusztán a védői jogok korlátozásának végső időpontját jelöli meg anélkül, hogy a védői titokjog legkorábbi időpontjáról rendelkezne.

Ha a gyanúsítást (megalapozottan gyanúsítható státust) megelőző védői kommunikációt nem illetné meg a védői titokjog, akkor az a védekezéshez való jog csorbítását jelentené, ezért ütközne az önvádra kötelezés tilalmának szabályával. Ebben a vonatkozásban hívom fel a figyelmet a Michaud v. Franciaország (12323/11) ügyre,⁵² melynek 118. §-ában az EJEB az esetlegesen bűncselekménnyel kapcsolatos ügyvédi

⁴⁹ BÉRCES VIKTOR LÁSZLÓ: *A védői szerepekör értelmezésének kérdései – különös tekintettel a büntetőbírárság előtti eljárásokra*, 2012.05.30., Budapest, Témavezető: Belovics Ervin PhD egyetemi docens, 67. o.

⁵⁰ *Ügyvédek Lapja*, LX. évfolyam 6. szám, 2021 november–december, 26. oldaltól, idézett részlet a 32. oldalon.

⁵¹ BÁNÁTI JÁNOS: Az ügyvédi titok védelmében, *Ügyvédek Lapja*, LXI. évfolyam 2. szám, 2022. március–április, 4–7. o.

⁵² <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-115377%22%5D%7D>.

(védői) titkok védelmének alapvető okaként az önvádra kötelezés tilalmának érvényre juttatását jelölte meg.

V. Összefoglalás, szerzői álláspont

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésének rendelkezése szerint a védelemhez való jog a „büntetőeljárás alá vont” személyt a büntetőeljárás minden szakaszában megilleti, tehát e jogának gyakorlása céljából meghatalmazott ügyvédje védői titkot őriz. Ez a rendelkezés egyező tartalmú az Emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény (EJEE)⁵³ 6. cikk 3. § c) pontja és a Charta⁵⁴ 48. cikk (2) bekezdése rendelkezésével. Tehát a „büntetőeljárás alá vont” állapot azonos az EJEE 6. cikk kapcsán az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) ítéletei alapján kialakult, autonóm értelmezés szerinti „gyanúsított” státussal.

Az EJEE 6. cikke szerint az „érdemi”, azaz materiális értelemben vett „gyanúsított” számára biztosítani kell a védő segítségével való védekezés jogát attól a pillanattól, amikortól az EJEE autonóm értelmében vett „bűncselekményre vonatkozó gyanú” merül fel ellene. Egy személy nem akkor szerzi meg az EJEE 6. cikke szerinti védelem alkalmazhatóságra való jogot, azaz a „gyanúsított” státust, amikor a gyanúsítást a Be. 385. §-a alapján közli vele, és nem is akkor, amikor a Be. 38. § (3) bekezdése szerinti „bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható” személlyé válik, hanem akkor, amikor a hazai hatóságoknak valószínűsíthető okuk merül fel az adott személy bűncselekményben való részvételével kapcsolatban. Ez a státus hasonló a Be. 343. § (1) bekezdés a) pontja szerinti „bűncselekmény elkövetőjeként szóba jöhető” állapothoz. Ezen időponttól kezdődően – szoros összefüggésben az önvádra kötelezés tilalmával – a büntetőeljárás alá vont személy jogosult védőjével ellenőrzés nélkül kommunikálni, a védő pedig védői titokként köteles megőrizni a védelem során általa megismert információkat.

Ennek legkorábbi időpontját a Be. nem korlátozza [Be.

386. § (2) bek.]. Az az ügyvéd tehát, aki (lehetséges) bűncselekménnyel kapcsolatban, az ügyfél védelmére meghatalmazást kap, védőnek minősül, ha az ügyfelet később büntetőeljárás alá vonják vagy már a meghatalmazás pillanatában is ilyen státusú személy.

Védői titoknak minősül minden olyan tény, információ és adat, amelyről az ügyvédi tevékenység gyakorlója egy büntetőeljárás alá vont személy büntetőügyével kapcsolatos és e személy védelmének érdekében eljárva, azaz védői tevékenysége során szerzett erről tudomást, vagy ilyen eljárása során ügyfelével ő maga közölt. A Be. 310. § (1) bekezdése szerinti foglalási tilalom azonban csak a védő és a védett személy közötti kommunikáció és a védői feljegyzések élveznek abszolút foglalási immunitást. Tehát például a védői team tagjai közötti kommunikáció, valamint a védő bizonyítékszerző tevékenysége során megismert, beszerzett bizonyíték [Be. 42. § (1) bek. c) pont] nem. Álláspontom szerint az abszolút foglalási tilalom kiterjesztése indokolható lenne az összes védői titokra.

A fentiek alapján az a védői meghatalmazás, melyet a büntetőeljárás alá vont személy (azaz az EJEE autonóm értelmezése szerinti „gyanúsított”) ad ügyvédjének, minden olyan joghatás (abszolút túlzási akadály,⁵⁵ abszolút foglalási tilalom,⁵⁶ kizárt titoktartás alóli felmentés,⁵⁷ lehallgatási tilalom⁵⁸) kiváltására alkalmas, mint az, melyet az ügyfél bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható jogállását követően ad. A még korábban, tehát a büntetőeljárás alá vonást megelőzően megadott védői meghatalmazás (prospektív vagy pro futuro védői meghatalmazás) alapján az ügyvéd csak akkor kerül védői pozícióba, ha meghatalmazást adó ügyfelet később büntetőeljárás alá vonják. Ettől az időponttól illeti meg tehát az általa őrzött ügyvédi titkait a védői titkokat megillető fokozott védelem. A büntetőeljárás alá vonás pillanatát megelőzően, a büntetőeljárás elkerülése érdekében a prospektív védővel folytatott kommunikáció csak „egyszerű” ügyvédi titkok, azonban ebben az időszakban elkészített iratok az Üttv. 13. § (3) bekezdése szerinti védekezés céljából elkészült iratok minősülhetnek.

⁵⁵ Be. 170. § (1) bek. a) pont.

⁵⁶ Be. 310. § (1) bek.

⁵⁷ Az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény (Üttv.) 9. § (3) bek.

⁵⁸ Be. 254. §.